

Verlag vergadering Centraal College van Deskundigen Restauratiekwaliteit ERM d.d. 17 april 2025

- Aanwezig: Rob van Hees (voorzitter; via Teams)
Christian Braak (secretaris, ERM)
Isja Finaly (Federatie Instandhouding Monumenten – FIM; Ver. Hendrik de Keyser)
Michiel van Hunen (RCE)
Rients Anne Slotema (Federatie Grote Monumentengemeenten – FGM; gemeente Leiden)
Joop Heijdra (Provincies; Prov. Gelderland)
Gert Tutert (Private Opdrachtgevers; SBKG)
Monica Alkemade (Certificerende Instellingen; Hobéon)
Julia Hennig (Raad voor Vastgoed Rijksoverheid; Rijksvastgoedbedrijf)
Nada Clare Miedema (Restauratoren; ICON)
Jacqueline van Dam (Ver. Architecten Werkzaam in de Restauratie, VAWR)
Joachim van Assema (Vakgroep Restauratie; Holleman & Zn Santpoort)
Klaas Boeder (Stichting ERM)
Anne Marij Postel (Stichting ERM)
Jasmijn Bos (Stichting ERM)
Esther Wieringa (Stichting ERM, via Teams)
Bas Reijken (Hobéon, via Teams)
Martijn Andela (Gemeente Rheden, via Teams)
Silvia Naldini (TU Delft, via Teams)
- Afwezig: Berrie Endevoets (Platform gespecialiseerde aannemers; OrlyEndevoets)
Erik-Jan de Bont (Komo)

1. Opening, vaststellen agenda en mededelingen

Voorzitter *Van Hees* heet de aanwezigen welkom. De agenda wordt vastgesteld zonder wijzigingen.

Braak brengt in dat het schema voor de CCvD-bijeenkomsten in de tweede helft van dit jaar niet gunstig valt. Er volgen nieuwe uitnodigingen.

2. Verslag van de bijeenkomst van het CCvD op 27 januari 2025 + actielijst

Het verslag wordt goedgekeurd.

De actielijst wordt aangepast. Voor opvolging vanuit het platform gespecialiseerde aannemers is een kandidaat gevonden. Deze voordracht zal nog in de volgende bestuursvergadering worden bekrachtigd. Een aangepast voorstel regeling Hardheidclausule Restauratorenregister wordt komende CCvD-vergadering geagendeerd. Het Kwaliteitshandboek is op enkele punten aangepast. Een redactieslag blijkt wenselijk. *Postel* zal dit uitvoeren.

3. Overdracht van het detailboek 'een warme jas'

Het detailboek 'Een warme Jas (zie www.eenwarmejasvooroudehuizen.nl) is in juni 2024 gelanceerd op initiatief van diverse Gelderse overheden en bevat strategieën en bouwkundige details voor het verduurzamen van oude huizen, gebaseerd op de laatste inzichten. De gemeente Rheden is de huidige eigenaar van het boek. Martijn Andela (gemeente Rheden) leidt dit project; hij is bij de vergadering aanwezig via Teams. Gezien het landelijke gebruik van het boek door eigenaren, overheden, aannemers, architecten en onderwijsinstellingen wordt door hem een overdracht naar Stichting ERM voorgesteld. Dit zou de bekendheid van het boek ten goede komen. De overdracht zou inhouden dat 'Een warme jas' als gratis pdf-bestand via een website onder beheer van de ERM beschikbaar komt.

Daarnaast heeft Andela de wens om de toegankelijkheid te verbeteren, onder andere door de ontwikkeling van een online stroomschema dat gebruikers snel naar relevante detailbladen leidt. Andela verkent ook de mogelijkheid om het boek aan te vullen met details voor oudere monumenten en specifieke woningtypen. Daarnaast wordt er onderzocht of er extra detailboeken voor jongere bouwkunst kunnen komen. Deze ontwikkelingen zullen naar verwachting medio 2027 leiden tot een geactualiseerde versie. Bij beheer onder Stichting ERM worden deze aanvullingen voorgelegd aan het CCvD, om de kwaliteit en aansluiting bij de richtlijnen te waarborgen.

Vraag en voorstel aan het CCvD:

- Voldoet de kwaliteit van 'Een warme jas' aan de eisen die het CCvD stelt met betrekking tot verduurzamingsrichtlijnen?
- Stemt het CCvD in met het onderbrengen van het detailboek bij de ERM (o.a. door middel van plaatsing op de ERM-website).

Besluiten:

- Het CCvD is enthousiast over de kwaliteit van 'Een warme jas' en is voorstander van het opnemen van de publicatie onder ERM-paraplú.
- Aandachtspunt is het blijven actualiseren van de uitgave. Andela geeft aan daarbij betrokken te willen blijven.

4. Actualisatie BRL 1000

In klein comité is gewerkt aan een update van BRL 1000 Erkend Restauratie-architectenbureau. Dit als pilot voor het meer toegankelijk maken van ERM-richtlijnen.

Uitgangspunt was het meer toegankelijk maken van de richtlijn op verschillende vlakken:

1. het meer inzichtelijk maken van het auditproces;
2. het verminderen van de administratieve last voor (aspirant)gecertificeerden;
3. het verlagen van kosten voor (vooral kleinere) bureaus;
4. het opschonen van de richtlijn wat betreft overtollige informatie.

Hieraan werkten mee Ramon Pater (VAWR, Vereniging van Architecten Werkzaam in de Restauratie), Bas Reijken en Monica Alkemade (certificeerder Hobéon), en Christian Braak en Anne Marij Postel (ERM).

In het nieuwe voorstel is onderscheid gemaakt voor twee categorieën bureaus (klein en groot) in plaats van drie, wat meer recht doet aan de werkelijkheid. Voor de kleine bureaus (en ZZP-ers) worden de kosten verlaagd door het aantal vakinhoudelijke auditoren te verminderen bij de initiële toets. Voor alle gecertificeerden vermindert de administratieve last door het accent tijdens

controletoetsen 1 en 3 vooral te leggen op projectbezoek (en daarnaast thematische aandacht voor aspecten als ethiek en het gebruik van de restauratieladder). Door deze aanpassing kan de lead-auditor bij deze audits op de achtergrond functioneren, wat mogelijk ook kostenbesparing met zich meebrengt.

Verder is in het voorstel meer verduidelijkt hoe eisen worden geoperationaliseerd. Welke bewijsstukken zijn wanneer nodig? Daarbij krijgen Bureauprofiel, Managementreview (met een voorbeeld als bijlage) en Kwaliteitsmanagementsysteem meer expliciet aandacht. Voor (aspirant)gecertificeerden is het dan duidelijker waaraan men moet voldoen.

Verder is standaard een online-intake-gesprek opgenomen waarin de procedure kan worden toegelicht. Daarnaast biedt de certificeerder (tegen meerkosten) coaching aan bij het doorlopen van het proces.

Overige voorgestelde aanpassingen betreffen:

- verwijzingen naar GEAR verwijderd (dit is al te lang geleden);
- het zo veel mogelijk verwijderen van 'foutgevoelige' informatie, zoals wat betreft wetgeving, logogebruik en conversietabel ISO 9001 -> evt. verwijzing naar ERM-website of elders;
- het introduceren van de term 'Beslisregels' in plaats van 'Sanctiebeleid' (en invulling daarvan);
- verbeteren structuur: in elkaar schuiven van bijlagen en veranderen van volgorde van hoofdstukken;
- verminderen van tekstuele en inhoudelijke dubbelingen;
- tekst redactionele aanpassingen.

Tijdens deze CCvD-vergadering wordt het nieuwe concept besproken. Reijken is daarbij online aanwezig.

Dit 'klein comité' meent aanpassingen te hebben gedaan die binnen de inhoudelijke kaders vallen van BRL 1000. Bij goedkeuring door het CCvD zou het afdoende moeten zijn om vervolgens het concept ter openbare inspraak voor te leggen. VAWR neemt het op zich om tijdens de inspraakronde het concept voor te leggen aan haar leden. Na de inspraakronde stelt het CCvD het concept vast, vervolgens te bevestigen door het Bestuur van ERM.

Het CCvD is positief over de uitwerking. Gevraagd wordt naar wat de aanpassingen opleveren aan kostenbesparing. Hobeón kan dat nog niet precies aangeven.

Besluit:

- Het CCvD gaat akkoord met de voorgestelde aanpassingen voor BRL 1000. Op details wordt BRL 1000 nog nader uitgewerkt/aangepast op suggestie van het CCvD.
- Het CCvD gaat akkoord met de voorgestelde procedure voor inspraak en vaststelling.
- Het CCvD neemt deze aanpassingen aan als format (voorbeeld) bij voorgenomen aanpassingen bij andere ERM-richtlijnen.

5. Actualisatie BRL 3000 en URL 3001

Voor BRL 3000 Erkend Restauratiebouwbedrijf en URL 3001 Historische houtconstructies zijn in de afgelopen periode door een begeleidingscommissie nieuwe versies opgesteld, met Klaas Boeder als rapporteur (aanwezig tijdens de vergadering). Dit op basis van een projectplan zoals vastgesteld door het CCvD. In deze versies zijn ontwikkelingen in wetgeving en certificering meegenomen

In BRL 3000 is de invulling van het 'scholingsplan' expliciet gemaakt door het opnemen van een puntenscore. In Hoofdstuk 8 van BRL 3000 wordt vooruitgelopen op de ontwikkelingen wat betreft de Wet op de Kwaliteitsborging (Wkb) voor monumenten wat betreft de vereisten voor een borgingsplan. Hoofdstuk 8 kent ook nieuwe tekstdelen voor project-, werk- en keuringsplannen (deze laatste ook uitgewerkt in bijlagen).

In URL 3001 zijn vooral aanvullingen gedaan wat betreft het repareren van stijl- en regelwerk van houten wanden, en restauratie bij vakwerk.

In het kader van de ontwikkelingen binnen ERM heeft redacteur Anne Marij Postel van ERM nog een aantal aanvullende suggesties gedaan, onder meer in lijn met die voor BRL 1000 (zie voorgaand agendapunt).

Verder wordt onder meer de afkorting ERB verwijderd. Er wordt gecertificeerd voor BRL 3000 Erkend Restauratiebouwbedrijf.

Bij goedkeuring door het CCvD worden de concepten ter openbare inspraak voorgelegd. Na de inspraakronde stelt het CCvD het concept vast.

Besluiten:

- Het CCvD gaat akkoord met de voorgestelde aanpassingen voor BRL 3000 en URL 3001, aangevuld met enkele aanpassingen op verzoek van het CCvD
- Het CCvD vraagt Postel tot het verder aanpassen van deze richtlijnen in lijn met de aanpassingen in BRL 1000. Daarbij wordt vermeden vooruit te lopen op wetgeving die nog onzeker is.
- Het CCvD gaat akkoord met de voorgestelde procedure voor inspraak en vaststelling.

6. Procedure 'Verlenging registratie in het RestauratorenRegister'

Voor toetreding tot het RestauratorenRegister heeft de restaurator zijn of haar competenties laten toetsen op het niveau van RegisterRestaurator of als Senior RegisterRestaurator en op het specialisme waarbinnen de restaurator werkzaam is. De registratie laat vervolgens aan opdrachtgevers, maar ook aan werkgevers en andere belanghebbenden zien dat de RegisterRestaurator naast de getoetste deskundigheid ook zijn of haar vakkennis actief bijhoudt. Het behoud van de status is te allen tijde de eigen verantwoordelijkheid van de geregistreerde. De procedure 'Verlenging registratie in het Restauratoren Register' is bedoeld om de verlenging van de registratie van de status en de verlenging van onderhoudstermijn op transparante wijze te laten verlopen en daarmee enige zekerheid te bieden aan RegisterRestauratoren (en eventueel hun werkgevers en/of opdrachtgevers). Deze procedure wordt actueel nu de eerste verlengingen er aan komen. Esther Wieringa licht toe (via Teams).

Besluit:

- Het CCvD stemt in met deze procedure, op wat kleine details na. Wieringa zal deze verwerken.

7. Bezwaarprocedure RestauratorenRegister

Binnen het RestauratorenRegister ontbrak nog een bezwaarprocedure. Het register is nu in een fase dat dit noodzakelijk wordt. Vanuit het werkveld bleek ook de wens om deze procedure in het leven te roepen groot, nu het aantal registraties toeneemt en er ook afwijzingen zijn geweest. Via deze procedure kan een kandidaat bezwaar aantekenen tegen de uitslag van de vakinhoudelijke toets. De momenten waarop dit kan en hoe dit te organiseren, is omschreven in de bezwaarprocedure. De opmerkingen van de begeleidingscommissie zijn verwerkt in deze versie.

Besluit:

- Het CCvD stemt in met het voorstel, op wat kleine details na. Wieringa zal deze verwerken.

8. Adviezen uit de Commissie opleidingen en nascholing RestauratorenRegister

De Commissie opleidingen en nascholing adviseert het CCvD Restauratiekwaliteit over de relevantie van opleidingen en relevantie van cursussen bij het aantonen of onderhouden van kennis in het kader van de registratie voor het RestauratorenRegister. Op basis van het advies van de Commissie en besluitvorming door het CCvD kan een opleiding worden geplaatst op de 'Lijst door het CCvD Restauratiekwaliteit erkende opleidingen RestauratorenRegister.' De lijst door het CCvD erkende opleidingen staat op www.restauratorenregister.nl. Deze lijst wordt regelmatig geactualiseerd.

Recent heeft de commissie twee adviezen uitgebracht met betrekking tot het verzoek voor erkenning van het Hout- en Meubileringscollege (HMC) en MA Northumbria C&A. De commissie Opleidingen heeft de curricula van deze twee opleidingen zorgvuldig bestudeerd en adviseert het CCvD om deze toe te laten op de lijst van erkende opleidingen voor het RestauratorenRegister. Voor het HMC geldt een beperking en een aanvullend bijscholingsadvies.

Besluit:

- Het CCvD is akkoord met de erkenning van de twee door de commissie goedgekeurde opleidingen.

9. Presentatie Eerste opzet voor een concept-Houtschade-Atlas

Eind 2023 heeft ERM een financiële bijdrage geleverd aan TU-Delft voor een project gericht op de eerste stap in de ontwikkeling van een MDCS (Monument Diagnose en Conservering Systeem) Houtschade-Atlas. Dit project richt zich op typen schade aan hout in historische constructies, met het voorbeelden uit de praktijk verzamelen, identificeren, benoemen en illustreren. TU Delft heeft een screening gemaakt van schadetypen van hout in constructies. Omdat het identificatieproces met een visuele inspectie begint, hebben de typen schade a.d.h.v. hun kenmerken een duidelijke en unieke naam gekregen. Verder zijn definities, illustraties en mogelijke oorzaken hieraan worden toegevoegd.

De Houtschade-Atlas richt zich op schade-identificatie gekoppeld aan oorzaken en volgt drie stappen:

1. Visuele identificatie van schade (bijv. gaatjes, scheuren, deformatie).
2. Analyse van omstandigheden (bijv. houtsoort, omgeving).
3. Bepaling van de oorzaak (bijv. insecten, schimmels, chemische invloeden).

Door middel van visuele herkenning en illustraties ondersteunt de atlas een onderbouwde schadeanalyse. Voor de Houtschadeatlas is nu een basisstructuur gelegd. Een digitale versie kan zoekfuncties, extra afbeeldingen en koppelingen met andere bronnen bieden. Daarnaast zou

een papieren waaier een praktische, snel raadpleegbare versie van de meest voorkomende schadeposten voor gebruik in het veld kunnen zijn.

TU-Delft vraagt Stichting ERM om een financiële bijdrage voor het digitaliseren van de Houtschadeatlas. Silvia Naldini (TU-Delft) licht e.e.a. toe via Teams.

Een van de vragen uit het CCvD is door wie de schadeatlassen worden gebruikt. Dit is bijvoorbeeld door medewerkers van Monumentenwacht, maar ook op academisch niveau: de schadeatlassen vereenvoudigen de communicatie over schadebeelden en mogelijke oorzaken. Wat betreft mogelijk schadelijke insecten wordt nog de suggestie gedaan ter referentie ook niet-schadelijke insecten op te nemen.

De papieren versie van de atlas steenschade (de waaier 'Schade aan steenachtige materialen') wordt gretig afgenomen, zo blijkt. De digitale versie hiervan is wat lastiger te vinden; dit verdient meer aandacht (<https://mdcs.monumenten kennis.nl/damageatlas>).

Besluiten:

1. Het CCvD constateert dat de Houtschadeatlas voldoet aan de kwaliteitsstandaarden van Stichting ERM.
2. Het CCvD staat achter een vervolgstap: Digitalisering Houtschade-Atlas, incl. Engelstalige versie (als vertaling van de huidige Nederlandstalige versie), analoog aan de al bestaande onderdelen van de atlas, en wil hieraan financieel bijdragen.

10. Verzoek Onderhoud.NL om URL 4009 te splitsen

ERM heeft een verzoek ontvangen van Onderhoud.NL om een splitsing aan te brengen in URL 4009 Historisch Schilderwerk. Op basis van de ERM Kwaliteitsstandaard is dit mogelijk. Hierin staat over de procedure voor opstellen en wijzigen van kwaliteitsrichtlijnen o.a. het volgende: 'De Stichting ERM of een derde partij neemt het initiatief tot het opstellen (wijzigen) van een kwaliteitsrichtlijn.'

Onderhoud.NL ziet een groot verschil tussen 'restauratie' en 'onderhoud'. In de URL 4009-piramide is een verschil te zien tussen de top 20% (restauratief werk / speciale technieken) en het overgrote deel (80%) van het werk: regulier onderhoudsschilderwerk op een monumentale ondergrond. De organisatie ziet tegelijkertijd ook dat de meeste ERM-gecertificeerde bedrijven logischerwijs in het 'onderhoud' zitten. Hierdoor lijkt het voor opdrachtgevers dat ERM-gecertificeerde schildersbedrijven ook echte 'Restauratieschilders' zijn. Dat is niet het geval. Om meer helderheid richting de markt te krijgen en verwarring te voorkomen stelt Onderhoud.NL voor om URL 4009 'Historisch schilderwerk' op te splitsen in bijvoorbeeld URL 4009A 'Onderhoud schilderwerk' en URL 4009B 'Restauratie-schilderwerk'.

Bij bespreking van het verzoek door Onderhoud.nl ziet het CCvD zowel potentiële voor- als nadelen voor splitsing. Onduidelijk voor het CCvD is nog: Waar bestaat de zorg van Onderhoud.NL precies uit? Wat is de essentiële meerwaarde van deze splitsing? Doet deze splitsing niet afbreuk aan de bevordering van het kwaliteitsaspect? Hoe kijken bedrijven hier zelf naar? Geconstateerd wordt dat voor andere richtlijnen ook geldt dat er een overlap zit tussen (bedrijven gespecialiseerd in) onderhoud en restauratie. Op basis van de geleverde informatie is nog geen goede beslissing te nemen over vervolgstappen.

Besluit:

- Het CCvD vraagt aan Onderhoud.nl meer onderbouwing voor dit verzoek.

11. Korte terugkoppeling bestuursvergadering St. ERM op 6 februari 2025

Dit punt werd vanwege tijdgebrek niet besproken. Het verslag van de bijeenkomst is bij de leden van het CCvD bekend. Mochten daar vragen over zijn, dan kan men zich wenden tot Braak.

12. Verslag van het halfjaarlijkse overleg met de Certificerende Instellingen

Van het verslag is kennisgenomen.

13. Mededelingen en rondvraag

Van Hees doet verslag van de laatste studiedag van WTA-Vlaanderen-Nederland met als thema innovatieve technieken. In november staat de studiedag in het teken van Young Heritage; er wordt gevraagd om input. Deze bijeenkomst zal waarschijnlijk plaatsvinden op 7 november in Tropicana, Rotterdam.

14. Afsluiting

De voorzitter sluit de vergadering.